

Izglītība pēc 2030 – kas sekos tālāk?

Publicēts pirms vairāk nekā 3 gadiem

Publicēts: 17.02.2022.

Izglītības un zinātnes ministre, pedagoģe Anita Muižniece

Šobrīd, runājot par izglītības saturu un mērķiem, mēs nereti atsaucamies uz Valsts izglītības satura centra realizēto projektu "Kompetenču pieeja mācību saturā" – *Skola2030*, taču 2022. gadā nedrīkstam vienkārši gaidīt 2030. gada atnākšanu, bet jau tagad nepieciešams domāt arī plašākās nākotnes perspektīvās, meklējot atbildes uz jautājumu – kāda būs izglītība 2050. vai pat 2070. gadā? Pasaule pēdējos gados ir būtiski mainījusies, turklāt, ne tikai pandēmijas ietekmē. Tāpēc ir būtiski saprast, kādas prasmes un zināšanas pieprasīs nākotnes pasaule un kurās jomās jau šobrīd esam uzņēmuši pareizo kursu, lai arī nākotnē nodrošinātu kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību?

Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību tālākā nākotnē, kas izveidota pēc Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas (UNESCO) iniciatīvas, ziņojums, kurā formulēta izglītības attīstības vīzija 2050. gadam, sniedz vairākas tēzes, kas noteikti ir apspriešanas vērtas.

Zināšanas un mācīšanās ir pamats, lai mēs varētu pielāgoties pārmaiņām, taču nākotnes izglītībai jāpilda arī papildu funkcija, nodrošinot mieru, taisnīgumu un ilgtspēju. Izglītība jeb veids, kā organizējam mācīšanu un mācīšanos visas dzīves garumā, jau izsenis ir būtiski ietekmējis sabiedrības attīstību. Izglītība mūs savieno savstarpēji, ar pasauli un arī ar jaunām iespējām. UNESCO skatījumā izglītība tiek aplūkota kā sociāls līgums – netieša vienošanās starp sabiedrības locekļiem, kas sadarbojas, lai gūtu kopīgu labumu. Ar to saprotam, ka šis sociālais līgums ir vairāk nekā tikai darījums - tas atspoguļo normas, saistības un principus. Savukārt

sākuma punkts ir kopīgs redzējums par izglītības mērķiem. Attiecīgi izriet trīs būtiski jautājumi, kas uzdodami saistībā ar izglītību, raugoties uz 2050. gadu: Ko mums vajadzētu turpināt darīt? No kā vajadzētu atteikties? Kas jāizdomā no jauna?

Runājot par to, kādās jomās esam uzņēmēju pareizo kursu, gribētu uzsvērt iekļaujošas izglītības vides veicināšanu visos līmeņos. Manuprāt, šobrīd spertie pirmie soļi šajā virzienā viennozīmīgi vedīs mūs pareizajā virzienā. Ir jāsakārto un jāuzlabo pedagoģiski medicīniskās komisijas darbs, kas aizvien ir stereotipu un aizspriedumu apvīts un bieds vecākiem, taču jāatceras, ka komisijas atzinuma saņemšanai jākalpo kā instrumentam un atbalstam, lai veiksmīgāk iekļautu un atbalstītu bērnu ar īpašām vajadzībām *parastajā* skolā. Tāpat vēlos uzsvērt, ka palielināt atbalstu iekļaujošai izglītībai nozīmē ne tikai vairāk atbalstīt speciālās izglītības programmu īstenošanas procesu, kas īpašajiem bērniņiem sniedz iespēju mācīties kopā ar citiem, bet arī viņu īpašo talantu veicināšanas nepieciešamību. Nav noslēpums, ka, piemēram, bērniem (attiecīgi vēlāk arī pieaugušajiem) ar autiskā spektra traucējumiem nereti ir krietni augstāks intelektuālo spēju līmenis, piemēram, Alberts Einšteins, Īlons Mask, Bobijs Fišers u.c., tāpēc valstīm jāspēj radīt tādas izglītības sistēmas, kurās uzsvāri liekami uz katra indivīda talantu attīstīšanu un kurās jēdziens “īpašais bērns” maina savu nozīmi.

Domājot par to, ko pieprasīs nākotnes pasaule, mums jāatceras, ka visi iepriekš minētie principi ir attiecināmi ne tikai uz bērniem, jo arī minētais ziņojums pasaka, ka nākotnē aizvien vairāk jāstrādā pie tiesībām uz kvalitatīvu izglītību visa mūža garumā. Tas ietver arī tiesības uz informāciju, kultūru un zinātni, kā arī tiesības piekļūt kopīgām zināšanām un sniegt ieguldījumu tajās.

Vēl viena būtiska nākotnes izglītības iezīme izriet no tā, ka darba tirgus nepārtraukti mainās un rodas aizvien jaunas profesijas, par kurām šodien pat nenojaušam. Tāpēc nepieciešamās prasmes un zināšanas kļūst aizvien starpdisciplināras, karjeras izaugsme var nebūt saistīta tikai ar pirmo augstāko izglītību. Tāpēc ir jāsekmē pamatprasmju un pamatzināšanu apguve pietiekamā līmenī, jo to pārvaldīšana palīdzēs pielāgoties un būt konkurētspējīgam.

Mācību procesam jābalstās uz sadarbību un solidaritāti, veicinot skolēnu intelektuālās, sociālās un morālās spējas strādāt kopā. Vērtēšanā šie pedagoģiskie mērķi jāatspoguļo tādos veidos, kas veicina jēgpilnu izaugsmi un mācīšanos visiem skolēniem. Tāpat tiek uzsvērts, ka izglītības procesā jāsniedz iespēja attīstīt prasmi jeb spēju atšķirt melus no patiesības. Manuprāt, tieši pandēmija un lielais skaits dažādu viltus ziņu un nepierādītu teoriju, kas tiek aktīvi izplatītas, apliecina, ka nepieciešamība pēc šīm prasmēm ir jūtama jau šodien un nākotnē to nozīme tikai pieaugs. Izglītības saturā, metodēs un politikā kopumā mums ir jāveicina aktīva pilsoniskā un demokrātiska līdzdalība.

Lai arī nākotnē nodrošinātu kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību, jāņem vērā, ka sabiedrības digitālā pārveide ietekmē mūsu dzīvi vēl nebijušā veidā. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas ātri maina veidus, kā tiek radītas, iegūtas, izplatītas, apstiprinātas un izmantotas zināšanas. Liela daļa no tām padara informāciju pieejamāku un atver jaunas un daudzsoļošas izglītības iespējas, taču vienlaikus pastāv arī riski, piemēram, atšķirības digitālo prasmju apguves līmenī var radīt atstumtību. Šobrīd digitālo prasmju apguves mērķis līdz 2027. gadam ir noteikts Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2021.-2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”. Mērķis ir panākt, lai ikvienam iedzīvotājam vecumā no 16 līdz 74 gadiem būtu vismaz pamata līmeņa digitālās prasmes. Taču mums noteikti jāplāno un jāraugās arī tālāk par 2027. gadu, jo digitālo prasmju trūkums būtiski kavē publisko un privāto IKT pakalpojumu izmantošanu un iedzīvotāju profesionālās un personīgās attīstības iespējas.

Vēl viens no ziņojumā ietvertajiem principiem uzsver, cik būtiski ir diskusijā par izglītību iekļaut pēc iespējas plašāku sabiedrības loku. Šis uzsvārs uz līdzdalību ir tas, kas stiprina izglītību kā kopīgu labumu – kopīgas labklājības formu, kas tiek izvēlēta un sasniegta kopā. Jāpiebilst, ka arī šī principa īstenošanā pamazām mums izdodas spert pirmos soļus pareizajā virzienā, piemēram, ar pašvaldību aktīvāku iesaisti gan lēmumu par mācību organizēšanu pandēmijas laikā pieņemšanu, gan jautājumā par skolu tīkla sakārtošanu un ilgtspējīgas izglītības stratēģijas plānošanu pašvaldībās.

Izglītības nozare pēdējos gados ir piedzīvojusi virkni reformu un pārmaiņu dažādos līmeņos, tāpēc es aicinātu uz nākotnes idejām un nozares transformāciju raudzīties kā uz dabisku attīstības procesu, kad, pakāpeniski mainoties sabiedrībai un pasaulei, mainās arī izglītības process. Tas pielāgojas mums, lai sniegtu pēc iespējas lielāku labumu. Savukārt izglītības politikas veidotāju lielākais izaicinājums un uzdevums ir, neraugoties uz dažādām ikdienas problēmsituācijām un jautājumiem, nepazaudēt kopējās ainas izpratni un ilgtermiņa redzējumu, jo izglītības process nebeigsies ne 2030. gadā, ne 2050. gadā.

